

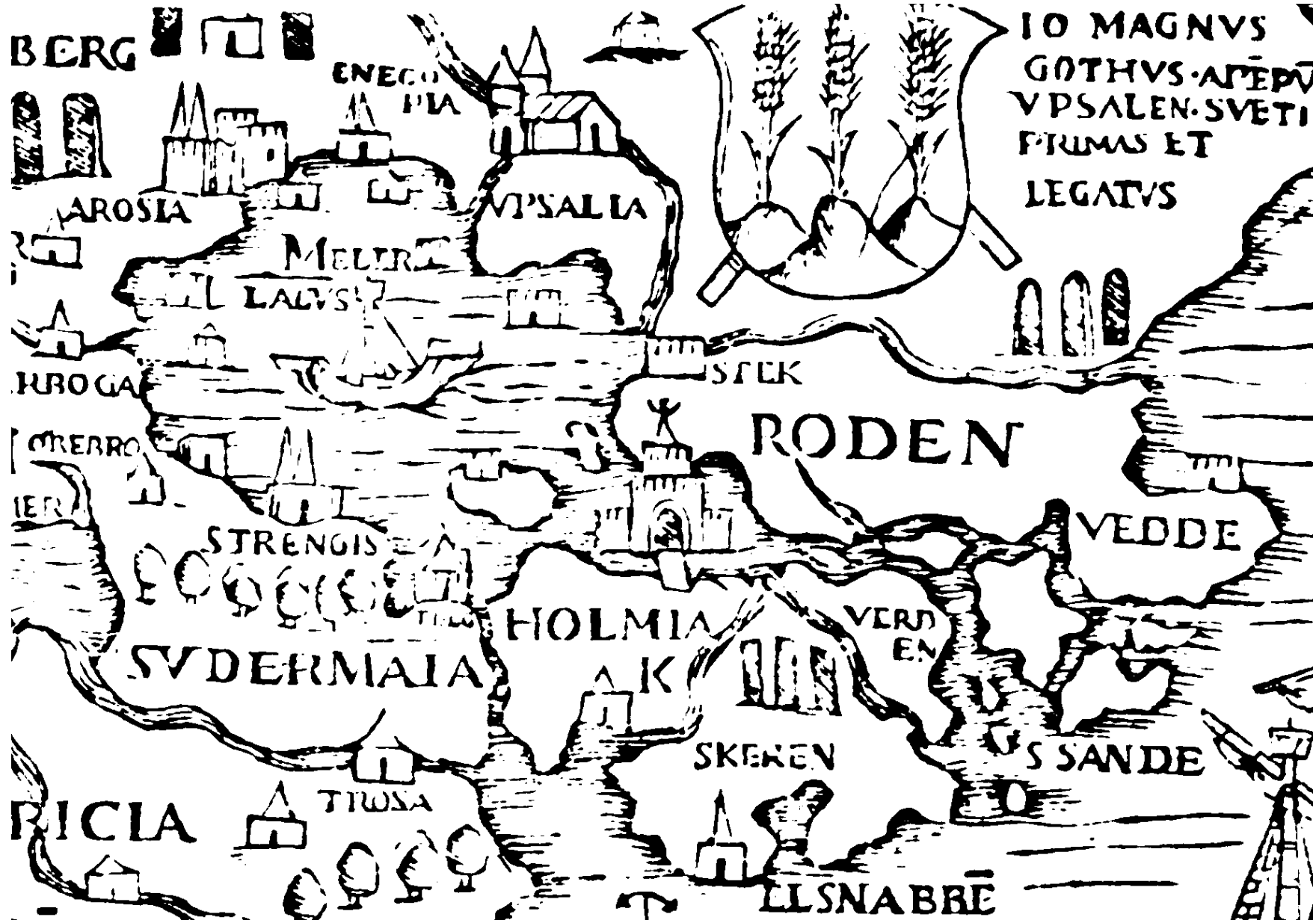
MÄLAREN RUNT

EN KONSTODYSSÉ

MÄLARDALENS
KONST
SEDD GENOM
KONSTNÄRSÖGON

INNEHÅLL

- 3 Förord *G.P.*
- 5 Huddinge Botkyrka Salem *G.P. A.K.*

är en förening

och vi som arbetat med projektet är:

ordf Göran Pettersson G.P. Layout Foto Text

sekr Sture Söberg S.S. Text

kassör Theo Jansson T.J. Text

Nils Bertil Malmberg NB.M.

Hasse Froom H.F. Internetansvarig

Anneli Karlsson A.K. Text

Vi tackar kultur i hela landet (regeringen) för ert stöd .

Vi tackar alla ni som varit behjälpliga med fakta.

Vi tackar även alla andra som varit positiva och som vi förgäves tiggat pengar av.

Ni fördelade säkert pengarna till något viktigare.

Ni som vill stödja projektet (kommuner, landsting, stat, kyrka , privatperson..) och vill att det ska leva vidare kan hjälpa oss genom att sätta in ett bidrag på postgiro: 618 57 28-0 (föreningen Mälaren Runt - en konstodyssé)

**1998 copyright notiser
allt tillhör upphovsmännen ...**

Förord

Att i dessa tider göra ännu en skrift kan väl tyckas vara sanslöst. I detta flöde som gör att en människa får lika mycket information på en dag som en 1600-tals människa får under ett helt liv, när information mer och mer blir en färskvara och våra brevlådor dagligen fylls av "oumbärliga" papper.

Den här skriften är elektronisk eftersom vi inte fick ihop tillräckligt med pengar för att göra ännu en pappersprodukt. Vi lägger ut skriften på internet, där den kan läsas eller skrivas ut ifrån. (CD-rom kommer)

Vi som gör detta är några konstnärer som lånar ur våra ögon och ser på hemtraktens konst i det allmänna rummet. Den offentliga och gemensamma konsten som alltid finns närvarande runt om oss. Gammal eller ny. Ute eller inne. Konst som inte har plånboken som begränsning, i dag då kulturella värden verkar ha till uppgift att dra in pengar till turistnäringen. Vi tar inte heller upp de flyktiga bilder som till största del "pryder" vår miljö - reklamen. Med upptäckarglädje tittar vi annars på allt från det lätta till det tunga och försöker glömma våra förutfattade meningar.

Vi ser ett landskap som vuxit fram och formats av generation efter generation. Ett landskap som nu omvandlas i allt snabbare takt. Det är en rik, ren, väl infrastrukturerad, kommersiell och urban landsbygd med konstgjorda slalomberg, med åkermark som blivit till golfbanor och hästhagar, och med tätorter som har palatsliknande köpcentrum, som ofta innehåller vackra bibliotek, kanske med en liten konsthall vid sidan om.

1998, kulturhuvudstadsåret är snart över och kanske en hel del förhoppningar om ett nytt kulturellt klimat. Alla stora satsningar och ord ...

Men allt är inte över. Följ med på en kontodyssé runt Mälarens livgivande vatten, en tidsresa som började för länge sedan och som slutar här i nuets gränssnitt mot framtiden, här inför nästa årtusende.

uppgift i flerhundra sidig engelsk datatidning

"Tidevarv komma, Tidevarv försvinna,
Slakten följa släktens gång"
(psalm av B. S. Ingemann)

"All those moments will be lost in time, like tears in rain"
(ur filmen Bladerunner, Ridley Scott)

"Words are flowing out like endless rain into a papercup"
(Across the Universe, Lennon & McCartney).

HUDDINGE BOTKYRKA SALEM

Ralph Erskine f. 1914 är internationellt känd arkitekt av Skotsk-Engelsk börd. År 1939 flyttade han till Sverige och bor numera i ett eget ritat hus på Drottningholm. Erskine har intresserat sig för arkitektur anpassad för miljöns och människans villkor. Kännetecknande för Erskines filosofiska inställning till arkitekturen är ödmjuk. Han står för en helhetssyn med betoningen av människan i centrum. Arkitekturen har inte ett självändamål utan är en integrerad del i förhållande till samhälle, liv och miljö i övrigt. Mellan år 1969-80 skapade han det lovprisade bostadsområdet Byker i Newcastle. På hemmaplan har han bl a ritat byggnader för Stockholms universitet. Frescati byggnaden, allhuset med bibliotek och sporthall och den juridiska fakulteten tillkom på 70-talet. Erskine har också intresserat sig för experiment byggande i subarktisk miljö som i Svappavaara 1963 och Resolute Bay i Canada 1973. I vår tur runt Mälaren fann vi två stora bostadsområden att upptäcka. Det var "Soluret" på Myrstuguberget i Huddinge kommun samt hela Ekerös moderna centrum kring Tappströms kanalen. (fortsättning se Ekerö)

Acke Oldenburg "Detta är mitt HUDDINGE händelser nu eller för länge sedan. Mina vänner, min familj Vardagen omkring mej som jag uppleverden." Så lyder Acke Oldenburgs förklaring till sin utsmyckning nedanför Myrstuguberget i Huddinge. Verket är utfört 1985-90 och består av tre olika väggar. Sammanlagt är det 210 kvm klinkers som blivit bemålat för hand.

I innehåll finner man bl a ett porträtt av Karin Boye och Hjalmar Gullbergs dikt "sköldmön" som han skrev efter hennes död. Andra som avporträtteras är X-et, Hoola Bandoola band, popgruppen Magnum Bonum, olika idrottsmän samt personliga minnen om pappa och mamma, en serie är kring mor och barn och utspelas i skuggor.

Vi kör motorvägen från Stockholm och efter Skärholmens rostiga monument och det stora möbelvaruhuset kommer vi nerför backen till Fittja och vi ser Mälaren skymta.

Borta till vänster

i samma sluttning kan vi se hus ritade av **Ralph Erskine** med utsikt över Albysjön.

Där vid foten av Myrstuguberget finns det en minnesberättelse över livet i Huddinge. Det är en berättelse utförd i glaserade klinkers av **Acke Oldenburg**. För den som vill uppleva Huddinge kan ha detta konstverk till sin färdledare.

Efter ha passerat vattnet tar vi avfarten till höger mot Slagsta. Här kan vi, om så önskas, ta en bilfärja över till Ekerö. Men vi fortsätter rakt fram och alldeles bortom Datavaruhuset finns **Slagstaristningen**, en stor bronsåldersristning på en häll som höll på att stryka med vid ett vägbygge när den upptäcktes. Ristningen innehåller bl.a. en människofigur som blivit något av ett bomärke för Botkyrka.

Vi fortsätter vägen framåt och där det fordom var böljande åkrar har miljonprogrammets enahanda arkitektur tagit över. Däremot så präglas invånarna av mångfald. Slagsta, Norsborg, Hallunda och Alby är gamla namn på en ny värld.

Här blandas inte bara kulturer utan det finns kultur också. Bland husen i Norsborg finns det en mängd skulpturer av bl.a. **Björn Selder**, **Curt Thorsjö** och **Torsten Fridh**.

Hällristningen i Slagsta är den största i Stockholms län. Den är daterad till 1800-500 år f. kr, men förmodligen är den utförd under den yngre bronsåldern. Inknackade i hällen finner vi sjutton skepp, tre djurfigurer, en människa, en fotsula och 170 skålgropar. Ytterligare 2-3 figurer finns, men de är svåra att tyda. Vad denna plats och liknande platser haft för betydelse för brons och järnåldersfolken kan vi bara förmoda. Troligt är att de haft en rituell-magisk innebörd där människan riktat sig mot en högre makt. Figurerna vad berättar de? De många skeppen t ex, som ofta har mer likhet med slädar och som återkommer i så många ristningar. En stor del av det nuvarande landskapet var under denna tid täckt av vatten så havet måste ha tett sig oändligt. Mälaren t ex var en del av Saltsjön. Kanske var det gudarna som färdades med dessa båtar över hav och himmel. Kanske var skeppen länken, ja själva övergången mellan liv och död, färden över det okända och till synes oändliga. Eller ville man genom avbildningen och bönen till gudarna försöka bringa lycka för de sina som var ute på resa med just dessa skepp, riskerna måste varit stora och det oändliga havet måste ha väckt många outgrundliga tankar om det eviga.

Björn Selder Flygande jänman på Tors väg 23 A. I området finns tre skulpturer till av konstnären. (Friggs väg 23C, Höders väg 23B, Odens väg)

Curt Thorsjö kvinna i brons på Höders väg. I området finns tre kvinnoskulpturer till av konstnären (Norsborgs centrum, Tors väg 20B, Odens väg 20A)

Torsten Fridh har utsmyckat sammanlagt fyra gårdar i Norsborg med sina stenskulpturer i vilka han låter årtusendens kulturhistoria tala igenom. Bilden är från Lokes väg, de övriga skulpturerna finns på, Balders väg 19A, Brages väg 19C, Iduns väg 19 D.

Annie Winblad verket består av en text tagen ur Erik Beckmans diktsamling "två dikter" I fasadens rutsystem har bokstäverna fritt placerats ut och på så sätt har rytmen förstärkts i kontrast till den statiska fasaden. 1990.

Gittan Jönsson verk: Klänningsdramat och det brinnande hjärtats gångjärnsdans från 1988 är en 300 kvm stor målning på plywood i höga färger. Den fantasifulla historien byggs upp innanför klänningen som är en enda stor symbol för riksteaterns verksamhet.

Maria Backman, utan titel 1990. Verket består av en till synes spontanistisk linjär målning, det är en konstruktion bestående av fyra ringar sammanfogade på ett märkligt vis, som järnskrot från himlen på väg att landa, på taket ovanför målningen har konstnärinnan placerat ut fyra starkt bemålade figurer.

Lennart Mörk verk: två målningar på riksteaterns fasad mot Hallundavägen, 1988. Vänster målning föreställer teatermasker, höger målning dialog mellan man och kvinna

Olle Ängkvist "hemlighetens grotta", 1975, Alby tunnelbana

I Hallunda har riksteatern sina lokaler med stora fasadmålningar av **Annie Winblad, Gittan Jönsson, Maria Backman och Lennart Mörk.**

Bredvid riksteatern ligger folkets hus. Ett hus fyllt med stafflikonst som folketshusrörelsen köpt in. I själva köpcentrumet ser vi ingen konst utan affärsinnehavarna har själva smyckat ut.

På andra sidan motorvägen i Alby centrum hittar vi heller ingen konst så vi går ner i tunnelbanan som är som en grön grotta med färgglada målningar. Den är utsmyckad av **Olle Ängkvist** som var inspirerad av nordiska hållristningar. Vi står där ett tag och tittar, med några muslimska damer.

Mellan Hallunda och Alby finns **Botkyrka kyrka** med sevärda konstskatter. I vapenhuset har X-et gjort väggmålningar.

Sven Erixson har ett eget museum, ett litet rum i den lilla Konsthallen i Tumba centrum.

På vägen dit kör vi förbi Hågelbypark, där det finns lite skulpturer i parken. Här på Botkyrkas vägar kan man stundtals möta fältbussen, kommunens miljöskolebuss, utvändigt målade av Göran Pettersson.

Om man kommer till Tumba var tionde år skulle man inte känna igen sig från gång till gång. Det känns lite som arkitekturens vilda västern. **X-et**, hembygdsskildraren skulle inte vetat var han var om han dök upp i dag.

Botkyrka kyrka. I Botkyrka kyrka, finns ett altarskåp som är så attraktivt, att Gustav Vasa på sin tid, försökte byta till sig det mot det omoderna altarskåpet man hade i Storkyrkan, han lyckades inte. Det gjorde däremot Katarina Jagellonica som tog det till Riddarholmskyrkan på 1570 -talet. Genom Johan III försorg kom det senare dock tillbaka till sin ursprungliga plats i Botkyrka kyrka. Detta vackra Altarskåp är tillverkad i Antwerpen år 1525. Huvudscenen består av ett tredelat mittparti med skulpterade figurer. Den framställer passionshistorien med korsfästelsescenen i mittpartiet. Fortsättningen av passionshistorien framställs sedan på skåpets tre par målade dörrar. Målningarna är gjorda i starka klara färger och mycket vackert utförda. Det finns detaljerat beskrivna miljöer som landskap och arkitektur kring själva skeendena i bilderna. Om man nu bestämt sig för att se altarskåpet i Botkyrka kyrka kan man också passa på att slänga ett öga på det Piperska gravkoret på kyrkogården. Det ger en märklig känsla, att här ute i det sörmländska landskapet på en vanlig landsortskyrkogård träffa på ett gravkor som är inspirerat av gammal egyptisk arkitektur. Den nedåtvända facklan som ni ser på fasadens framsida symboliserar döden. Ett modernare gravkor vid det sydöstra hörnet, det Wåhlinska, från 1953, är utfört av Erik Lundberg. För resenärer på spaning efter X-et finns i södra vapenhuset en utsmyckning av honom från år 1926. Det är en dekorativt utförd målning i grått och ljusblått i tak och på väggar. Verket består bl a av tre söta änglar som knäböjer framför var sin blomma. Original skissen kan man beskåda på X-et museet i Botkyrka konsthall.

Sven Erixson, X-et, 1899-1970. X-ets verk i Botkyrka kan man bl a se på X-et museet och i Botkyrka kyrka. X-et var bosatt i Tumba fram till 1928 där han började sin bana som dekorationsmålare. Han arbetade i en naivistisk stil, var inspirerad av folkkonsten, den tyska expressionismen och det medeltida muralmaleriet. Hans målningar skildrar bl a hembygdens miljöer och människor, det är ett livfullt koloristiskt måleri med mycket berättarglädje.

Knut-Erik Lindberg. Hans "Häcklöparen" löper bokstavligen över en häck placerad utanför Tumba kommunalhus.

Lenny Clarhäll verk: fruset vatten 1994

Peter Johansson Den enorma makramé kronan 600x400 cm i Tumba centrum vid rulltrappan är gjord av Peter Johansson. Den utfördes 1996 i samarbete med Ritha Bjarnehall.

Lars Isacson f. 1948 . Isacson's offentliga verk i Botkyrka är en monumental fasadmålning "låt fantasin leva" i bostadsområdet Storvreten och en lekskulptur "drömbärarna" i Hågelbyparken, bestående av fem hästar i armerad plast. På 70-talet utlyste Riksbyggen en utsmyckningstävling. Det verk man ville ha skulle kunna ses från långt håll och dessutom skapa en känsla av gemenskap i ett bostadsområde (av miljon projekts typ) som var bebott av människor med ursprung från vitt skilda kulturer. Lars Isacson vann tävlingen med sitt förslag "låt fantasin leva", ett verk som uppfördes på ett av bostadshusets gavlar. Han uppförde ensam verket som mäter 20x12 meter. När man står nära det och tittar uppåt så får man en svindlande känsla. Väggen gungar. Man ser människor sprungna ur en enorm hand, det är guds hand med Michelangelo som klar förebild. Människorna är på väg upp till ljuset och friheten, upp mot solens kraft. I målningen ser vi också de tidstypiska symbolerna för solidaritet och fred, den vita duvan och fredstecknet. Högt till vänster i målningen är människan inskriven i en cirkel och under ett stjärnfall, insluten i det eviga. Isacson begagnar sig också av textuell inverkan. "Låt fantasin leva" i stora bokstäver lyser likt en uppmaning till ortsborna. Något som haft ren praktisk verkan för direkt nedanför målningen har traktens ungdomar målat ett fotbollsmål i naturlig storlek. Men Lars Isacson's text fortsätter längre ner i målningen om en slags förklaring : "för där poesin slutar tar våldet vid" Det är en mycket vacker och tankeväckande formulering. Lars Isacson arbetar för övrigt mest med ett koloristiskt och stämningsfullt naturmåleri där impressionens komposition och känslan framträder som det viktiga.

Vi tittar in i konsthallen och tittar sedan lite på den offentliga konsten i Tumba och ser bl.a. detta:

Vi avslutar Bokyrkautflykten med att ta oss ner till Vårsta. Vi tar vägen över Storvreten och tittar på Lars Isacson's monumentala fasadmålning på ett frihetstema. Åker förbi villaområden och grusgropar och är snart framme vid målet.

I Vårsta går vi in på Vårstavi, som drivs av en stiftelse, och tittar på själsläkaren Poul Bjerres hem. Vi vandrar runt i parken och ser på skulpturer av honom själv och hans vän Carl Milles.

Poul Bjerre. I det vackra Vårstavi, i Grödinge vid Malmsjön bodde själsläkaren, konstnären m.m. Poul Bjerre. Han flyttade hit år 1915 och stannade här till sin död år 1964. Numera drivs hans hem av en stiftelse och i parken kan man ströva omkring och se några av hans skulpturer och en skulptur av hans vän Carl Milles. Bjerre är framför allt känd som den som införde psykoanalysen i Sverige, han myntade också ett eget begrepp, den sk psykosyntesen. Själens egen förmåga till självläkning. I detta såg han skapandet som en viktig del. Han var både läkare, konstnär, filosof och diktare. Detta kan vara bra att veta som bakgrund när man tittar på de skulpturer som finns på Vårstavi. Vi visar två skulpturer av Bjerre.

Carl Milles 1875-1955 I skulpturparken vid Poul Bjerres hem på Vårstavi finns en skulptur föreställande Bjerre själv som representant för den själsläkare han var. Skulpturen tillkom när Bjerre besökte Milles i Paris år 1903. Liggande på knä framför honom faller en kvinna. Modellen för denna skulptur är Bjerres (blivande) hustru.

Milles och Bjerre hade funnit varandra som unga i Paris Bjerre var nöjd med den skildring Milles gjorde av honom. Vad de såg hos varandra var bilden av det missförstådda geniet. Bjerre var lika hängiven Milles och beundrade hans tidigare tunga formspråk. Han kämpade starkt för att vännen skulle få uppföra det beryktade "Sten Sture monumentet" i Uppsala. Deras vänskap kom dock snart att sättas på prov (forts följer)

I botkyrka finns sammanlagt sexton runstenar. På vägen mellan Salem och Tumba kan man stanna och titta på en som två bröder lät resa. Texten lyder: "Sibbe och Tjarve läto resa denna sten efter Torkel sin fader".

Hadar Tilja. Plötsligt blev hindren så lätta. emalj 1990. salems centrum.

Per Inge Isheden verk: tiden och ljuset 1995. Isheden har gjort en rolig mosaik i Salems kommunalhus. I verket har han glatt använt sig av återbruksmaterial, såsom gamla kaffefat kakelplattor, tegelpannor och skrot. Genom detta skildrar han ett samhälle på väg att försvinna, ett stycke stad och land. Ett gammalt ånglok av skrotdelar, och rökpuffar av ljusblåa kaffefat korsar bygden. Ett jordbrukarpar är ute och rensar i sitt land, bakom dem ser man deras idylliska lilla rödstuga skymta. Verket är färgglatt och fullkomligt myllrar av liv och berättande glädje.

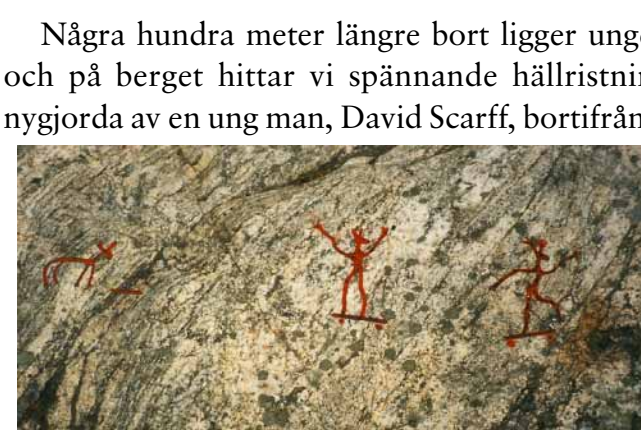
David Scarff Verk: kultplats 1993, ungdomens hus, Salem

David Scarff har gjort en modern form av hållristning på ett parti precis utanför ungdomenshus i Salem. Det är en härlig blandning av kristna och hedniska symboler som exempelvis kors, fisk, sol, kyrka, skepp och uråldriga grafiska former med mångtydig innebörd. Det är mycket humor i flera av bilderna som även bär nutida inslag. Vad sägs om en ren på två ben som åker skateboard eller en helikopter som lyfter ett djur som ser ut som tagen från en grottmålning? På de frilagda stenarna runt kring hällen finns teckningar ristade. de har titlar som Solsten, hundsten och ögonsten. Den skarpa röda färgen kan också fungera som ett slags ådernät i stenarna, som om de vore levande väsen av kött och blod.

Vi tar oss tillbaka till Tumba, sen förbi anrika Tumba pappersbruk, tittar på en runsten i Uttran och stannar till i Salemstaden.

I taket på en av centrumets innergator hänger en emalj av Hadar Tilja. Vi går också in på kommunhuset och blir positivt överraskade av en mosaik av Per Inge Isheden.

Några hundra meter längre bort ligger ungdomens hus och på berget hittar vi spännande hållristningar. De är nygjorda av en ung man, David Scarff, bortifrån de brittiska öarna.

Vi är inte lång från Rönninge. Där finns en väggmosaik Lotusblomma av Rebecka Brandt. Det är nog många som sett den från pendeltåget. En som nog såg äkta lotusblommor var Sten Bergman, upptäcktsresande, som på sin tid bodde här.

Vi åker upp mot Mälaren förbi Salems kyrka vid Bornsjön. När vi sedan kör på andra sidan sjön i ett vackert landskap så har vi till vänster förbudsskyltar om skjutvarning i skogen och till höger förbudsskyltar om vattentäkten (Stockholms stads reserv). Här gäller det att hålla sig på vägen. När vi strax kommer fram till Hemvärnsskolan och önskar titta på den på gården uppställda kopian av Zorns skulptur Gustav Vasa så är det fotoförbud också. Vi åker förbi och ser Mälaren och är strax framme vid Sturehofs slott, ett stenkast från Norsborg.

Rebecka Brandt En sinnligt utförd lotusblomma av Rebecka Brandt framträder på tegelfasaden för Rönninge centrum. Verket är utfört i mosaik år 1993 och kan ses även från det passerande pendeltåget mellan Stockholm-Södertälje.

*Göran Pettersson:
text & foto*

Sturehofs slott blindfönster

Anneli Karlsson: text